

Роль «Просвіти» в налагодженні ефективної господарської діяльності в Галичині

Досліджуються умови виникнення та формування діяльності товариства «Просвіта» в Галичині. При цьому основну увагу сконцентровано на важливій стороні її діяльності, а саме – на поліпшенні ведення селянської господарки, яка була відсталою в тодішній Австро-Угорській імперії. Цінні надбання просвітян як у відпрацюванні дійових механізмів ведення господарської діяльності, так і в інших сферах суспільних відносин можуть бути використані в сучасних важких умовах формування незалежної України.

Ключові слова: «Просвіта», Галичина, господарська і економічна діяльність, українська інтелігенція, кооперативи, праця

У XIX і XX ст. на теренах розчленованої між Австро-Угорською і Російською імперіями України відбувалися епохальні події, важливе значення серед яких посідає виникнення і функціонування товариства «Просвіта» в Галичині. Це культурно-освітнє утворення відіграло помітну роль у різних сферах суспільних відносин серед галицького населення. На особливу увагу заслуговує її діяльність, спрямована на поліпшення ведення сільського господарства, промисловості, торгівлі, формування фінансових ресурсів та їх раціональне використання тощо. Багатогранна діяльність «Просвіти» привертає увагу сучасників, адже її досвід і результати функціонування є цінними і архіважливими дороговказами для побудови незалежної України.

Враховуючи ці аспекти, в умовах сьогодення є об'єктивною необхідністю дослідити одну із маловивчених сторін діяльності «Просвіти», а саме: її роль у сфері ведення ефективної господарської діяльності, як основи розвитку людського суспільства. При розгляді цих питань важливим є з'ясування соціально-економічного стану в Галичині, що передувало створенню «Просвіти». В першу чергу, це стосується висвітлення умов життя галичан. Саме такий підхід дає можливість глибше і всебічно зрозуміти ті об'єктивні передумови, мотиви і необхідність створення цієї культурно-освітньої громадської організації.

Життя населення Галичини досліджували і висвітлювали багато дослідників, важливе місце серед яких належить І. Франкові, досить відомі його праці економічного спрямування. У зв'язку з цим заслуговує на увагу його твердження, що «За польських часів хлоп був панською власністю сам зі своїм ґрунтом і господарством. Пан міг його держати або вигнати, міг забрати його жінку, його дітей або його поле, міг хлопа продати, дарувати його другому, програти в карти. Коли пан забив хлопа, платив кару меншу, як коли би забив гінчого пса у свого сусіда. Хлоп не мав права людського...» [1, с. 497]. При цьому слід наголосити, що в Галичині щороку вмирало голодною смертю 50000 людей [2, с. 506].

Звертаючи увагу на ці жахливі умови життя галичан, вважаємо неправомірним твердження деяких істориків про те, що на Україні не було рабства. Адже, порівнюючи становище рабів у Стародавній Греції чи Римі із становищем галицького хлопа, доходимо висновку, що тут немає особливих відмінностей. Тому в умовах сьогодення вітчизняним історикам необхідно ці періоди глибше дослідити і на основі цього зробити об'єктивні висновки, позбуваючись при цьому набутої

практики підтасування фактів, окозамилування і всіляких кон'юнктурних висловлювань у констатації конкретних цифр, явищ і подій. Тобто необхідно відновити історичну справедливість щодо об'єктивної оцінки реального стану життя населення як у цілому в Україні, так і в Галичині зокрема.

Входження Галичини (1772 р.) у склад Австрії сприяло поліпшенню соціально-економічного стану населення, однак залишилася ціла низка невирішених проблем, особливо в питаннях ведення господарської діяльності. Так, зокрема, розвиток сільської господарки був чи не найнижчому рівні серед складових територій Австро-Угорської імперії. У працях І. Франка також знаходимо відповіді на ці питання, він підкреслює: «Ареал, який у Чехії продукує 100 гектолітрів пшениці, дає східногалицькому селянинові 67,4 гектолітра; ареал, з якого в Чехії отримують 100 центнерів пшениці, східногалицькому селянину на найбільш родючих землях дає ледве 59 центнерів. І якщо ринкова ціна центнера пшениці в Чехії становить 7,63 гульдена, тоді як така сама кількість галицької селянської пшениці має ринкову ціну ледве 6 гульденів...» [2, с. 507]. Це у рослинництві, а можливо у тваринництві ситуація краща? І. Франко ставить це питання, і сам на нього відповідає: «що більше, як 50 проц. селян у Галичині взагалі не мають великої худоби, а інші мають лише карликові коні і таку рогату худобу, що відповідає ледве... третині звичайної європейської худоби... у Чехії одиницю поголів'я рогатої худоби пересічно розцінюють у 155 гульденів, одиниця поголів'я худоби з хліва галицького мужика має вартість ледве 36 гульденів» [2, с. 507-508]. Отже, імперія одна, проте різні рівні господарювання на різних її територіях. А це, як відомо, впливає на життєвий рівень населення, що на ній проживає.

Не кращі, а в деяких випадках і гірші умови життя населення Галичини спостерігалися і в інших сферах суспільних відносин. Безумовно, передова інтелігенція, усвідомлюючи свою відповідальність перед народом, не могла бути пасивним спостерігачем такого важкого і принизливого його стану. І вона почала діяти. І саме її зусиллями 9 грудня 1868 р. було започатковано культурно-освітнє товариство «Просвіта». Першим головою став Анатоль Вахнянин (1841–1908) – відомий український композитор і письменник.

Будь-яке товариство, як відомо, може існувати тоді, коли має необхідні фінансові ресурси. «Просвіта» не була винятком із цих закономірностей, і тому були розроблені певні джерела надходження коштів. Так, зокрема, були встановлені суми внесків при вступі у товариство у сумі 4 крони та 1,04 крони щомісячно (за дві крони можна було придбати вівцю). Перша книжка, випущена «Просвітою», називалася «Зоря», в якій висвітлювалися господарські питання. Крім того, були надруковані книги «Рільництво», «Порадник для любителів скотарства», «Льон і конопля», «Рогата худоба», газета «Господар». Автори цих видань старалися якнайповніше відобразити особливості ведення галицької селянської господарки та запропонувати конкретні поради щодо поліпшення її функціонування. Тобто були патріотичні наміри обґрунтувати відповіді на питання, висвітлені у конкретному вислові: «Що нас вигубить, а що помочи зможе». Взагалі за 1874–1875 рр. члени «Просвіти» підготували і випустили 24 книжки для народу, тираж яких становив 281850 примірників [3, с. 35].

«Просвіта» займалася не тільки проблемами селянського господарства, але й іншими видами виробничої діяльності. Підтвердженням цього може бути відкриття ремісницьких товариств «Надія» у Збаражі, «Порука» в Поморянах, «Поміч» у Підгайцях. Прийняття в Австрії Закону про кооперацію (1873 р.) сприяло активізації господарської діяльності «Просвіти». Зокрема, було розроблено Статут

для позичково-кредитових кас та інструкцію з питань організації комор; видано книжки К. Левицького «Про комори і крамниці», «Про сільські каси позичкові і ощадні», В. Нагірного – «Поради для торговельних підприємств», К. Кахневича – підручник з торгівлі «Наука о товарах».

Різноманітна робота «Просвіти» у другій половині XIX ст. матеріалізувалася у конкретних структурах господарської діяльності. Так, у 1897 р. у Галичині функціонувало 22 читальні, при яких діяло: крамниць – 146, позичкових кас – 124 і комор – 60 одиниць. Принагідно слід нагадати, що вся діяльність членів «Просвіти» ґрунтувалася на українському патріотизмі і на принципі: «Хто не член «Просвіти» – той неукраїнець». Це було сказано в кінці XIX ст., і цей знаменитий вислів патріотичних діячів «Просвіти» актуальний для умов нашого сьогодення на початку XXI ст. Якби наші нинішні керманічі різних рівнів керівництва пройнялися хоча б частиною цього патріотичного духу у своїх серцях і діях, то Україна не переходила б із кризи в кризу із соціальними потрясіннями у суспільстві і невпевненості населення у завтрашньому дні.

Специфічність розвитку Галичини в складі Австро-Угорської імперії полягала, насамперед, у тому, що тут розвивалося в основному сільське господарство. У цій галузі було задіяне переважно українське населення. Так, проведені дослідження встановили, що станом на 1900 р. 95% українців займалося сільським господарством, лише 1% працював у промисловості (поляків у промисловості було 6,5% і 2% – у торгівлі). Більшість урядовців була поляками [3, с. 4; с. 15]. З цього приводу І. Франко стверджував: «Одне з проклять Галичини – відсутність промисловості. Ця обставина буквально прив'язує до свого куска землі і її плодів найбільшу частину населення примушує жити виключно з землі та її плодів» [5, с. 612]. Враховуючи ці обставини, В. Навроцький підкреслював, що рільний край є бідний край [6, с. 35]. Для активізації процесів щодо створення сприятливих умов для розвитку промисловості була створена «Господарська промислова комісія», головою якої було обрано М. Коцюбу.

Враховуючи саме ці обставини, «Просвіта» започаткувала серії книжок «Господарська бібліотека». Значний внесок у подальше поліпшення ведення сільської господарки зробив С. Кузик, видавши у 1911 р. книжку «Рільничі досвіди і проби». Значну увагу було вирішено звернути на проведення аналізу функціонування діючих господарств та розробці заходів щодо поліпшення їх діяльності. Цю роботу було проведено у 40 повітів з охопленням 83 місцевостей. Взагалі у «Господарській бібліотеці» нараховувалося 8 книжок різного спрямування, тираж яких становив 23 тисячі примірників.

У своїй діяльності «Просвіта» не випускала з поля зору еміграційні процеси в Галичині, які розвивалися досить інтенсивно. Причиною таких явищ було, в першу чергу, бідність населення, особливо сільського. Так, зокрема, із 1880 р. до 1910 р. із Східної Галичини емігрував 357941 українець, в основному то були селяни, в той же самий час 318599 осіб інших національностей прибуло в регіон [3, с. 36]. Це, безумовно, сприяло зменшенню чисельності українського населення і збільшенню населення Галичини людей інших національностей. Тобто відбувалися негативні процеси деукраїнізації краю.

У питаннях еміграції Галичини в історичній ретроспективі також не все об'єктивно з'ясовано. Це стосується, насамперед, встановлення дат: коли, скажімо, перші українці появилися на Американському континенті. До останнього часу вважали, що першими емігрантами були вихідці з села Небилів Рожнятівського району Івано-Франківської області Іван Пилипів та Василь Ілин'як, які виїхали до Америки в кінці XIX ст. Однак, як свідчать дослідження іноземних

науковців, Іван Богдан прибув до Америки кораблем «Марія і Маргарита» 1 жовтня 1608 року. На вулиці Шевченка (м. Коломия) відкрили меморіальну табличку першому українському трудовому емігрантові» [7, с. 26]. Це приємно, що перші емігранти появилися в Америці не понад 100 років, а 400 років тому. Проте дивує інше: що ці відкриття роблять не наші історики, а іноземні. І це не поодинокий випадок. Для прикладу, іноземні історики також довели, що саме на території теперішньої України наші предки вперше осідали коня. Тому вітчизняним історикам слід більше уваги приділяти дослідженням нашої минувшини і не надіятися на те, що це зроблять їх зарубіжні колеги. Це, до речі, значною мірою стосується і вивчення феномену «Просвіти» як у Галичині зокрема, так і в Україні взагалі.

Однак залишимо істориків і звернемося до діяльності «Просвіти» у сфері ведення селянської господарки в Галичині. Значним внеском у цю справу було проведення роз'яснювальної роботи щодо викорінення пияцтва серед населення. Як відомо, місцеві поміщики, маючи свої гуральні і виробляючи на них горілку, змушували брати її у них і таким чином розраховувалися з селянином за його працю. І ці бартерні взаємовідносини так розвинулися, що їх мусили пригальмувати урядові структури Австрії. Фактично на боротьбу з викоріненням цього зла піднялися різні верстви населення. Відомий економіст В. Навроцький з цього приводу писав: «Кожен крейцар, добутий паном на продажі горілки, облитий не тільки кривавим потом, але й слізьми селянських родин... , котрим горілка завчасно відобрала посередньо або безпосередньо життєві сили» [6, с. 54]. Навіть встановлюючи пам'ятні хрести на знак знесення панщини, люди закопували до їх підніжжя пляшки з горілкою (хоча це і популістський захід, однак для віруючих людей, а такими були галичани, це позитивний психологічний вплив).

Важливу роль у діяльності «Просвіти» відіграло греко-католицьке духовенство. З цього приводу показовим був вчинок митрополита А. Шептицького, який на дуже вигідних умовах продав товариству маєток у селі Милованні Товмацького повіту на Станіславщині (нині Івано-Франківська область) для організації там рільничої школи і садівничого товариства. На цій базі «Просвіта» розгорнула діяльність взірцевих господарських шкіл садівництва і жіночої школи домашнього господарства [3, с. 31]. Слід також зазначити, що духовенство брало активну участь у діяльності різних господарських товариств. Так, зокрема, в 1909 р. у спілці для господарства і торгівлі в Перемишлі брало участь 108 священиків, що складало 30,5% загальної чисельності її членів.

Важливим є і те, що члени «Просвіти» діяли не тільки в Галичині, а налагоджували функціонування своїх структур на інших територіях України. Так, у м. Одесі у 1911 р. відбулася фабрично-заводська, сільськогосподарська і мистецько-промислова виставка, в якій «Просвіта» взяла активну участь, популяризуючи свої досягнення.

В період Першої світової війни діяльність «Просвіти» дещо пригальмувалася, а 1919 р. польський уряд прийняв рішення щодо обмеження її діяльності. У 1920 р. функціонування цього товариства було відновлено. У 20–30-х роках минулого століття значно посилилася економічна діяльність Галичини. Це обумовлено впливом на українське підприємництво цілого комплексу факторів як внутрішнього, так і зовнішнього середовища. З цього приводу влучно висловився І. Витанович, підкреслюючи: «національне приватне підприємство пройшло складний шлях свого розвитку від іноземного капіталу до колоніальної адміністрації» [8, с. 70]. Вихід із такого становища передова інтелігенція вбачала в тому, «щоб прибрати у свої руки торгівлю і промисел. Бо завжди бідний є той

народ, який не має свого промислу і торгівлю якого ведуть чужинці» [7, с. 72]. Ще раніше про це писав І. Франко: «Змагаймо до того, щоби наш народ в продукції, кредиті та торгівлі визволився від залежності і визиску із сторони інших народів і країв... Народ, котрий хоче стати в ряді з іншими, мусить мати свою торгівлю» [9, с. 523, 525].

Для вирішення цих архіважливих проблем для Галичини було створено Союз Українських Купців і Промисловців (СУКІП), який випускав часопис «Торгівля і Промисел», перший номер якого був випущений 1 жовтня 1934 р., а останній – 15 серпня 1939 р. У патріотичних діячів цього часу була тверда впевненість у тому, що українці в скорому часі стануть найсильнішою нацією світу [10, с. 123]. І це, до речі, мало об'єктивне підґрунтя. Адже у тодішній Польщі налічувалося 14600 українських торговельних підприємств, серед яких 9 тис. були приватними [11, с. 85]. Ревізійний союз українських кооперативів об'єднував 3146 кооперативів, серед яких були: «Центробанк», «Народна торгівля», «Маслозавод», «Центросоюз», 41 повітовий кооперативний центр і 3101 низовий кооператив, у тому числі: кредитних – 321, міських споживчих – 135, господарсько-споживчих – 2276, молочарсько-споживчих – 236 і ще, що важливо, у цих структурах працювало 10 тис. службовців, а оборотний капітал становив 15 мільйонів золотих у паях і резервних фондах [12, с. 233].

Така різноманітність організаційно-правових структур у різних сферах виробництва, переробки і збуту сільськогосподарської продукції забезпечувала ефективне функціонування української господарки в умовах панування неукраїнської влади на західноукраїнських територіях тодішньої Польщі.

Хіба в сьогоденнішніх умовах справи не повинні були б розвиватися так, як у 30-ті роки минулого століття, а можливо й ще краще? Обґрунтування таких тверджень лежать на поверхні нинішньої діяльності в Україні. Адже тепер обставини нібито є більш сприятливими, – маємо українську державу з її численним управлінським персоналом. Проте бажання повторити успіхи, досягнуті колись як членами «Просвіти», так і іншими патріотичними організаціями, не завершилися позитивними результатами. Так, зокрема, були спроби у 90-х роках ХХ ст. відновити діяльність відомого у минулому «Маслосоюзу», який був заснований у 1904 р. на Стрийщині. Сучасники почали з революційним запалом і ентузіазмом відновлювати його діяльність, про це з'явилась значна кількість публікацій. Проте в цих пориваннях не було враховано головного: що на гаслах і закличках не може ефективно функціонувати будь-яке господарське утворення, для цього потрібна копійка і наполеглива праця. А саме цих рис сучасним реформаторам і господарникам бракувало. Тобто забракло патріотичного духу, наполегливості і послідовності у практичних діях. Саме це і стало причиною занепаду щойно відновленого «Маслосоюзу» на Стрийщині. І такі приклади невдач непоодинокі.

Діячі «Просвіти», маючи певний практичний досвід у розробці і реалізації конкретних напрямків щодо поліпшення ведення господарської діяльності, в першу чергу сільської, значну увагу сконцентрували на фінансово-економічній сфері ведення господарки. З цією метою були створені «Самопомічні каси», «Фонди безвідсоткових позичок», ефективна діяльність яких забезпечувалась фаховими і, що головне, патріотично налаштованими спеціалістами.

Зосереджуючись значною мірою на діючих системах економічних взаємовідносин у різних сферах господарської діяльності, а не на виробничих, що було характерним для «Просвіти» на початкових стадіях її функціонування, було проведено широкомасштабне дослідження руху грошових коштів при за-

купівлі різних видів продукції населенням Західної України для забезпечення своєї життєдіяльності. При цьому враховувалося походження за національними ознаками власників реалізованої продукції. В результаті такого підходу було встановлено, що 95% усіх грошових витрат жителів надходило власникам неукраїнського походження. До виправлення такого вкрай незадовільного стану для розвитку української господарки долучилося Крайове товариство «Ощадність». Воно проводило пропаганду серед західноукраїнського населення щодо купівлі товарів українського походження і в українських власників. Мета таких дій полягала в тому, щоб «жоден грош» українці не віддавали в руки чужих власників.

Відшліфовуючи ці взаємовідносини шляхом щоденної копіткої роботи, діячі «Ощадливості» сформували лаконічний, досить зрозумілий і доступний простому люду принцип: «Свій, до свого, по своє». Отже, недарма говорили у минулому: «Всяке геніальне у простоті». В умовах ХХ ст. дівість цього вислову підтвердили чільники «Ощадливості». І не тільки вони, і не тільки в умовах минулого століття, адже – це один з основних принципів відновлення та нарощування темпів потужного національного аграрного виробництва. Адже, споживаючи свою, вироблену на вітчизняних підприємствах продукцію, ми сприяємо результативному їх розвитку. І саме в цьому полягає патріотизм ефективної аграрної політики та функціонування на цій основі національної аграрної господарки.

До діяльності «Просвіти» мають стосунок багато відомих історичних постатей в Україні та за її межами. Про її діяльність слід проводити всебічні дослідження і результати необхідно доводити до кожного громадянина України. Це буде свідченням того, що нам дорога кожна краплина далеко не вивченої і неоднозначно оціненої історичної минувшини. Про одну з таких постатей, яка мала безпосередній стосунок до діяльності «Просвіти» у 20–30-х роках минулого століття, слід згадати в цій статті. Тим більше, що цього року ми відзначили 100-літній ювілей цього героя. Це Степан Бандера, який «працював у бюро товариства «Сільський господар», у рамках діяльності «Просвіти» здійснював у неділі і свята поїздки в довколишні села з доповідями та допомогою в організації різних заходів. Керував хором у Дублянах». [13, с. 10].

До розкриття феномену різноманітної діяльності «Просвіти» долучалися відомі діячі сучасності. В своїх публікаціях вони розкривали величезну роль цього товариства в різних сферах соціально-економічних відносинах як у Галичині, так і за її межами. Прочитуємо слова видатного діяча національно-визвольного руху ХХ ст. П. Дужого: «Останнього року свого існування (1939) «Просвіта» мала 83 філії, понад 3 тисячі читалень у Західній Україні та майже стільки ж бібліотек. «Просвіту» називали матірним товариством, оскільки просвітянські діячі зініціювали цілий ряд різних товариств і організацій, які принесли величезну користь нашому народові: Наукове товариство ім. Шевченка, часопис «Діло», Педагогічне товариство, Кооперативні установи, Ревізійний союз українських кооперативів, торгівельні та сільськогосподарські школи, розгорнула широку книжково-видавничу діяльність. Закладаючи читальні за власними статутами, «Просвіта» вводила в свої структури широкі принципи самоуправління і тим самим сприяла процесам самовияву та здорових починів» [14, с. 27].

Отже, «Просвіта» відіграла значну роль у Галичині в налагодженні ефективної господарської діяльності в різних сферах суспільних відносин у другій половині ХІХ і до 40-х років ХХ ст. В сьогоденних умовах важливо не тільки досліджувати цінні надбання цього товариства в минулому, але домогтися найбільш результативного використання набутого досвіду в сучасних умовах. При

цьому слід врахувати специфічні особливості ведення господарської діяльності різними суб'єктами господарювання в умовах сьогодення. Цього, як показує сьогоднішня реальна дійсність, на жаль, у нас майже немає. Хоча нащадки славних просвітян пишаються досягненнями минулого. Підтвердженням цього може бути побудований монументальний пам'ятник у м. Львові, меморіальні таблички на будинках, значна кількість публікацій тощо. Більше того: маємо навіть створені осередки «Просвіти» як на державному, так і регіональному рівнях. Проте робота там ведеться, як кажуть у народі, «заради ока». Величний пам'ятник, про існування якого знають не всі львів'яни, стоїть у малолюдному місці обласного центру, на таблички мало хто звертає увагу, статті та книги, хоча і пишуться, однак їх мало хто читає, – зовсім не так, як читали в минулому, скажімо, селяни книжки про ведення сільської господарки в бібліотеках та читальнях «Просвіти». В діяльності осередків здебільшого «вирує» відомий ентузіазм прагнення працювати, ніж сам процес праці. Особливо це стосується її центральної структури у м. Києві, яка навіть не спромоглася відгукнутися на святкування 140-річчя від дня заснування «Просвіти».

Отже, в сучасних умовах більше спрацьовує ефект видимої імітаційної діяльності, ніж реальної і копіткої роботи у відродженні цінних надбань минулого для сучасного розвитку, наприклад, тієї ж самої селянської господарки, яка перебуває нині у вкрай важкому стані. Ми здебільшого, як правило (хочемо чи не хочемо цього усвідомити), все минуле сприймаємо через призму свідомості радянської людини, головними рисами якої є говорити одне, думати інше, а робити третє. Таку особистість сформував і виховав соціалізм, і, як сказав відомий композитор, «на це немає ради».

Ми повинні, насамперед, відроджувати себе, відкидаючи негативні наслідки минулих соціалістичних десятиліть. І чим раніше це відбудеться, тим реальніше та об'єктивніше ми будемо оцінювати минуле і результативніше його використовувати в сучасних умовах. Саме це стане запорукою того, що славні діла діячів «Просвіти» не були даремними, а нащадки продовжать їх патріотичну діяльність в ім'я побудови незалежної України.

Список використаних джерел

1. Франко І. Що то була за панщина? : [зібрання творів у 50-ти томах] / І. Франко ; Т. 44, кн. 2. – К. : Наукова думка, 1985. – С. 495–500.
2. Франко І. Галицький селянин. Там же. – С. 501–512.
3. Нариси з історії «Просвіти» / Р. Іванчук, Т. Комаринець, І. Мельник, А. Середяк. – Львів– Краків– Париж : Просвіта, 1993. – 232 с.
4. Ковба Ж. М. «Просвіта» – світло, знання, добро і воля українського народу. – Дрогобич : Видавн. фірма «Відродження», 1993. – 128 с.
5. Франко І. Пролетарська нація : [зібрання творів у 50-ти томах] / І. Франко. – К. : Наукова думка, 1985. – Т. 44, кн. 2. – С. 611–613.
6. Навроцький В. П'янство і пропінація в Галичині / В. Навроцький // Громада. – 1882. – 04.05. – 55 с.
7. Перший в Америці // Експрес. – 2008. – №168(42991). – 11–12 листопада.
8. Витанович І. Соціально-економічні ідеї у змаганнях галицьких українців на переломі ХІХ–ХХ віків : [Наукові записи українського техніко-господарського інституту] / І. Витанович. – Нью-Йорк, 1970. – Т.21. – С. 69–87.
9. Франко І. Народна програма : [зібрання творів у 50-ти томах] / І. Франко. – К. : Наукова думка, 1985. – Т. 44, кн. 2. – С. 521–549.

10. Злупко С. М. Підприємництво: основи, особливості, механізм / С. М. Злупко. – Львів, 2000. – 369 с.
11. Михалюк Н. Національне приватне підприємництво у Галичині 20–30 рр. ХХ ст. / Н. Михалюк, В. Міга // Вісник ЛДАУ: Економіка АПК. – Львів : Львівський держ. агроуніверситет, 2006. – №13. – С. 84–87.
12. Попівняк Р. Становлення кооперативного руху у сільському господарстві в кінці ХІХ – на початку ХХ століття / Р. Попівняк ; Львівський держ. агроуніверситет, // Вісник Львівського державного аграрного університету: Економіка АПК. – 2005. – №12. – С. 230–233.
13. Сватко Я. Місія Бандери : [видання четверте, доп. і виправ.] / Я. Сватко. – Львів : «Галицька видавнича спілка», 2008. – 64 с.
14. Дужий П. Степан Бандера – символ нації. Ескізний нарис про життя і діяльність провідника ОУН [у двох ч. (ч. перша)] / П. Дужий – Львів: Галицька видавнича спілка, 1996. – 192 с.

Шульський Н.Г. Роль «Просвіты» у налаживанні ефективної господарської діяльності в Галичині.

Исследуются условия возникновения и формирования деятельности товарищества «Просвита» в Галичине. При этом сконцентрировано особое внимание на важной стороне его деятельности, а именно – на улучшении ведения крестьянского хозяйства, которое было отсталым в тогдашней Австро-Венгерской империи. Ценные достояния просвितян могут быть использованы в современных тяжелых условиях формирования независимой Украины.

Ключевые слова: «Просвита», Галичина, хозяйственная и экономическая деятельность, украинская интеллигенция, кооперативы, труд.

Shulsky M.G. The role of «Prosvita» in Organizing of Effective Economical Activity in Galychyna.

The conditions of creation and formation of association activity «Prosvita» in Galychyna are investigated. A particular attention was concentrated on the important side of its activity, namely – on the improvement of peasants economies management, which was backward in Austria and Hungarian empire of that time. Valuable assets can be used in modern difficult conditions of formation of independent Ukraine.

Key words: «Prosvita», Galychyna, administrative and economical activity, Ukrainian intelligentsia, cooperatives, work (labour).

Надійшло 16.03.2009 р.